

Szarvasmarha tenyésztésünk érdekében.

(Vége.)

Nem elegendő, szarvasmarha tenyésztésünk emelésére, ha csak a takarmánynövényeknek vetéssorozatainkban nagyobb tét engedünk; ha ez osztálybeli termésünket a száraz éghajlat mostoha-sága ellen mennyire lehet biztosítjuk; hanem célunk elérésére okvetlenül megkivántatik még: hogy

III. A kellő mennyiségben előállított takarmányszereket okszerűen alkalmazzuk, azaz, marhánkat megfelelően tápláljuk.

Megfelelő, tehát okszerű a marhának táplálása akkor, midőn a takarmány, minő- és mennyiségileg, az állatok mindenkorhi tápszükségletéhez helyesen mérve van.

Vagyis: midőn a gazda, a tápszerek megválasztása- és az adagok meghatározásánál, szakértő tapintattal eljárva, mindenkor a marhának korát, testi állapotát, különösen pedig jövődő (a növendék marhánál) vagy jelen haszoncélját szoros tekintetbe veszi.

Valóban, tartani kellene, a marhatáplálásnak ezen, minden mivel gazda előtt ismeretes alapszabályait itt emliteni: ha tapasztalásból nem tudók, mily általánosan vétenek azok ellen, kevés kivétellel, kisebb nagyobb gazdáink.

Első és fő szabály a marhának okszerű tápláltatásánál ez: tartsuk marhánkat bő és egészséges takarmányon. Csak így fognak fiatal marháink gyorsan és erőteljesen növekedni; igás marháink szaporán és kitarótan dolgozni; tehenek sok és jó tejet adni; göböleink gyorsan és megfelelően hizni, és mindnyáján erőteljes, bő trágyát adni.

Ha pedig ilyenén tartással még gondos ápolást, mindenben szigoru rendet és tisztaságot fogunk összekötni: marháink bizonyára nemcsak jó erő és egészségben maradni; mindenféle betegségeknek könnyebben ellenállani; hanem haszonvehető állapotukban is hosszabb ideig megmaradni fognak.

Nem bocsátkozhatunk itt minden, e részben tapasztalható hiba vagy mulasztás elsorolására. Csupán két nagy gyengéjére szarvasmarha tenyésztésünknek akarunk jelenleg figyelmeztetni. Az egyik: a növendék állatoknak szűk tartása; a másik: a marhatenyésztés és használásban lassu forgalom.

Egy két összehasonlító példa, a magyar és angol gazdaságból, e hiányokat legjobban fogja illusztrálni. Nálunk a tinónak 4—5 év kell, míg annyira kifejlődött, hogy mint megfelelő munkás igába fogható legyen; ekkor azután 8—10 évig használtatik — sovány tartás és nehéz munka mellett; végre midőn kor és gyöngeség csontvázvá csenevészte — ólba állítatik hizlalásra! — Angolhonban a kiskorától fogva gazdagon táplált tinó 2—2½ évében már nemcsak teljesen kifejlett, hanem kitünően kihizlalt állat is. — Hasonló viszonyok (mellékesen említve) léteznek a juhtenyésztésnél. Számos juhászatban az ürüket 6—7 éves korukig tartják — sovány eledel mellett; és a gazda nem nyer tőlük egyebet a (sokszor elég kevés) gyapjunál. Angliában az 1—1½ éves hizott ürük már jeles fogyasztási cikket képeznek. Az anyabirka is, midőn két bárányt hozott, hizóba kerül és kitünően értékesítetik. — Nálunk az öreg anyabirkák, silány takarmányon lézengve, vagy természetes halállal mulnak ki, vagy potom áron adatnak el. — Hasonló tapasztalásokat lehet tenni itt és ott az öreg tehenekre nézve is.

Minden félreértés elkerülése miatt azonban ki kell jelenteni, miszerint az idézett példákkal nem akartunk annyit mondani: hogy marhatartásunkat egészen az angol minta után reformáljuk. Igen jól tudjuk, hogy Angolhonban a gazdaságra befolyásos körülmények sok tekintetben különböznek a mieinktől és hogy változott körülmények más eljárást is igényelnek: de a tiszta haszon itt és ott végeztélja a tenyésztésnek: és valóban nem ártana, ha gazdáink ezen végeztél utáni törekvésben jobban a ngolos kitartás, tapintat és számítással járnának el! Így értjük azt, hogy: tanuljunk mások példáján — ha már magunk kárán eléggé okulni nem tudunk!

De nemcsak az angol marhatenyésztéssel hasonlatban nagyon hátra áll a mienk; más, közelebbi országokat tekintve szinte tapasztalunk tenyésztésünkben kedvezőtlen arányokat. Hivatalos statisztikai kimutatások szerint: az összes osztrák birodalomban 100 darab szarvasmarhára esik 45 darab tehén és 22 darab ökör (azonkívül 33 darab növendék marha és tenyészbika). Ezen gyöngé arány, tekintve csupán Magyarországot, még kedvezőtlenebbé alakul, miután nálunk 100 db marhára csak 37 db tehén, ellenben 26 db ökör és 39 db növendék marha meg tenyészbika számítatik.

Bajorhonban és Württembergában, hol az ökrök mezei munkára szintoly általánosan használtatnak mint nálunk: 100

darab marhánál van 52% tehén és csak 15% ökör, még 33% fiatal marha. A bajor és württembergi gazdák tehát aránylag $\frac{1}{3}$ -ával kevesebb ökröt tartanak, mint a magyar gazdák; de annyival több tehenet tenyészthetnek.

Ebből a tanulság az: ha mi az ökröket bővebben táplálnók: kevesebb el ugyanannyi munkát végeznénk, a mustrákat korábban hizlalóba állíthatnók és haszonmarhát többet tarthatnánk.

Lényeges hiba marhatenyésztésünknel továbbá az: hogy a borjúknak nagy része oly állapotban kerül a vágószékre, minőben értékek alig $\frac{1}{10}$ annak, mit elérhetnének, ha megnőtt és kihizott állapotban jönnének eladásra. Ugyanez áll a bárányokra nézve. A gazdaságoknak jobb berendezése mellett — gyorsabb forgatással a marhatenyésztésben és haszonüzletben — a jelenleg oly korán és rosz minőségben levágott borjúknak s bárányoknak tetemes része, mint becsesebb fiatal hizó-marha találhatna megfelelőbb értékesítést. A különbség itt milliónyi értéket képvisel, mi ugyanoly nagy veszteség gazdaságunkra.

Végre sajnálatos körülmény: hogy a vágószékre kerülő öregebb marhánknak is nagyobb része alig félhizottan jön fogyasztásra: mi által ismét a minő- és mennyiségben 15—20 százalék megy veszendőbe.

Mindezen, együttvéve roppant summákat képviselő hiányokat és veszteségeket csak azáltal fogjuk elkerülhetni vagy mérsékelhetni: ha egyrészt a takarmánytermesztésre, másrészt a takarmányozási módra azon gondot és értelmiséget fordítandunk, melyet a mezei iparnak kérdésben lévő fontos ága szükségkép igényel; miben más nemzetek már oly szép, sikeres példával előre haladtak; és miben az újabb tudomány (ha érteni és alkalmazni tanuljuk) oly hatalmas támaszt és segédkezet nyújt.

IV. Hogy szarvasmarha tenyésztésünkben örvendetes javulást eszközölhessünk, okvetlenül szükséges végre, hogy marhánk nemesítésére, fajtáink tökélyesítésére az eddiginél nagyobb gondot és szakértelmet fordítsunk.

Nemesítés alatt értjük itt: a marha testalkatának és haszontulajdonságainak (czélszerű párosítás és ápolás általi) jobb, magasabb fejlesztését, azon czélből: hogy a marha, fokozódott erő és tökélyesített (minő- és mennyiségileg szaporodott) termékek által

a reá fordított munkát és költséget (takarmányt) lehetőleg magasan értékesítse.

Nemesítés által nagyszerű eredményeket lehet a marhatenyésztésnél létre hozni; az állattartás utáni jövedelmet 100 és ennél több száztólival emelni s így egyszersmind a trágyának (földerő szaporításnak) árát a gazdaságra nézve tetemesen lejjebb szállítani. Minden számító gazda pedig tudja, hogy ez mit akar mondani. És hogy ez valóban elérhető, arra közelben és távolban példánk elég s fényes van. Pedig hazai fajtáink nagyon is reá szorulnának, több tekintetben javításra, tökélyesítésre; és ezen nemesítést, a természet adta jó minőségek miatt valóban meg is érdemelnék. Nem említve még azt, hogy oroszul jövedelmező gazdaságainknál mennyire életkérdés: a marhatenyésztés utáni jövedelmet szaporítani; munkát és trágyát olcsóbban kiállítani.

Szarvasmarha fajtáink haszonképességének emelésére nálunk eddigelé (kivált az utóbbi időkben) igen kevés történt; sőt ellenkezőleg, sajnálattal kell tapasztalni, miszerint marhánknak némely eredeti jó tulajdonsága is hanyatlásnak kezd indulni. — Már ezen okból, de még inkább a más országokban tett szép előmenetek láttára, kellene nekünk is kettőzített erővel arra törekednünk, hogy a marhatenyésztés melletti eddigi káros mulasztásunkat helyre hozzuk és a világforgalomban minket fenyegető concurrentiát e téren is becsülettel kiállhassuk. Erre pedig legbiztosabb mód: állatainkat vagy azok termékeit okszerű nemesítés által a tökély lehető fokára emelni; azokat ezáltal keresettebb czikké változtatni és távolabbi kivitelre képesíteni.

Nem szándékunk, az állatnemesítésnek elveit, szabályait és módjait előadni; csak némely hiányra akarunk figyelmeztetni, mint különösebb akadályára a kérdésben forgó téren előbbre haladásnak.

Mindenek előtt sajnálattal kell tapasztalnunk, miszerint gazdáinknak tulnyomó része az állatnemesítésnek okszerű elveit, módjait és szabályait nemcsak nem gyakorolja, de még nem is ösmeri. — Az előszeretetről, vagy inkább szenvedélyről, mely az állatnemesítés körül némely más országokban tapasztalható és ott a legérdekeseb versenyésben nyilvánul, nálunk — legalább a szarvasmarha tenyésztésben alig találunk nyomot.

Ennek természetes következménye többi között: hogy a tenyészállatok megválasztásánál (mi pedig a nemesítésnél

legfontosabb tényező) elegendő figyelem nem fordítottak: sem a származtatásra és az egyéni tulajdonokra, sem a korra és testállapotra, sem végre a kellő arányra az apa és anya állatok száma között.

Csak a legutóbbi körülményre nézve felhozzuk, miszerint hivatalos statisztikai kimutatások szerint: egy darab tenyészbikára esik

Magyarországban	77 darab tehén
Horvát- és Tótországban	108 „ „
Erdélyben	137 „ „*)

Hogy ilyformán a nemzedék javulást nem mutathat, önként következik; mi még inkább magyarázható, ha számba vesszük azon rossz tartást és gondatlan ápolást, mely a növénydék marhának (kivált kisebb kirtokosainknál) rendes osztályrésze.

Itt valóban még nagy tere volna a haladásnak, a javulásnak. De az óhajtott czél csak akkor lesz nagyobb kiterjedésben elérhető, ha a nép saját érdekeit (czélszerű oktatás útján) világosabban átlátni fogja; ha módosabb birtokosaink jó példával előmenni fognak; ha vidéki egyesületeink, közös erővel, a gazdálkodás okzerű elveit terjeszteni és szorgalmasabb tenyésztésre buzdítani fognak; végre, ha a kormány hathatós támaszt nyújtand ott, hol a magánosok vagy egyletek ereje elégtelennek mutatkozik.

Sporzon Pál.

Milyen termőhelyet és kezelést kíván a vörösfenyő.

(*Pinus larix*)

Természettudományilag tárgyalva.

Dr. Ebermayer után

Közlő: K. Bedő Albert.

(Folytatás).

A növények kigőzölgését valamivel terjedelmesebben kelle tárgyalnunk, mert az mindenestre legnevezetesebb működésükhöz tartozik, s mivel azok élete, fejlődése és tenyészte lényegesen függ attól. A gyakorlatban a kigőzölgést általánosan igen kevés figyelemre méltatják s tán helyén lesz, ha a szaporított vagy elősegített kigő-

*) Steierhonban esik egy bikára 50 tehén; Alsó-Ausztriában pedig 1 bikára 45 tehén.